

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในปัจจุบันประเทศไทยมีสถิติการเกิดอาชญากรรมมากขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาและมีบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยกระบวนการยุติธรรมนั้นต้องมีระบบ (System) รูปแบบ (form of Justice) และกลไก (Mechanism) ทางกฎหมายที่บริสุทธิ์ยุติธรรม มีมาตรฐานการดำเนินกระบวนการที่มีความเป็นภาวะวิสัย มีความเป็นเสรีนิยม เป็นประชาธิปไตย โปร่งใส สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมได้เป็นอย่างดี โดยปกติในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จะมีหน่วยงานของรัฐซึ่งต้องบังคับใช้กฎหมายอาญา เช่น หน่วยงานตำรวจ หน่วยงานอัยการ หน่วยงานศาล หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมทำงานเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน ซึ่งในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ตั้งแต่ในชั้นสืบสวน สอบสวน พิจารณาพิพากษา ตลอดจนชั้นบังคับโทษย่อมเกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) และ (3) ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีอยู่ 2 ฐานะ คือ ฐานะผู้ต้องหา โดยถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาแต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล และฐานะจำเลย โดยถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาซึ่งได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว และในระหว่างการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาคดี ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็จะอยู่ในฐานะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และนอกจากนั้นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังรวมถึงผู้ต้องขังในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาด้วย ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการขอให้ศาลออกหมายขัง กรณีดังกล่าวอาจเรียกว่าผู้ต้องหาในคดีก็ได้
2. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งกรณีนี้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายขัง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีสถานะเป็นจำเลยในคดี และ

3. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ฎีกา บุคคลดังกล่าวถือว่าเป็นผู้ต้องขังที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเรียบร้อยแล้วในศาลชั้นต้น แต่เนื่องจากคดียังไม่ถึงที่สุด ยังอยู่ระหว่างอุทธรณ์หรืออยู่ระหว่างฎีกา จึงถือได้ว่าเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเช่นเดียวกัน

ซึ่งการขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นสอบสวนนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย และประกันการมีตัวผู้ต้องขังหนีไปต่อศาล ส่วนการขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้น ได้สวนมูลฟ้อง ชั้นพิจารณาคดี และชั้นอุทธรณ์ฎีกานั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อประกันการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และประกันการมีตัวจำเลยเข้าสู่การบังคับโทษ

เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทย ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 รวมถึงมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ต่างก็ได้กำหนดไว้ว่า ในการดำเนินคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นให้แยกออกจากนักโทษเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะการนำตัวบุคคลไปควบคุมหรือคุมขังไว้นั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 ยังได้กำหนดว่า การขังผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีคำสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำก็ได้ โดยสถานที่อื่นนั้น ต้องไม่ใช่สถานีดำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น แต่ในทางปฏิบัตินั้น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยจะถูกควบคุมหรือคุมขังไว้ในเรือนจำทั้งหมด โดยบางเรือนจำอาจมีการแยกเป็นแดนอย่างชัดเจน แต่บางเรือนจำก็ได้ควบคุมหรือคุมขังไว้ร่วมกับนักโทษเด็ดขาด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยนั้นนอกจากบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องสถานที่คุมขังระหว่างพิจารณาคดีจะไม่เคร่งครัด กล่าวคือ ให้เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาสั่งแล้ว ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างแท้จริง

แต่จากการที่ได้ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายและวิธีปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเห็นได้ว่า มีการแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดอย่างชัดเจน โดยในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นกำหนดให้เอาตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดหรือพยายามกระทำ

ความผิดไว้ในความควบคุมโดยกองกำลังของตำรวจหรือทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา โดยกำหนดให้มีการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้ในเรือนจำ แต่ต้องแยกออกเป็นแผนกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาด โดยจะควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้ร่วมกับนักโทษเด็ดขาดไม่ได้ ส่วนในประเทศญี่ปุ่นนั้นได้กำหนดให้มีสถานที่กักกันสำหรับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ โดยแม้จะให้ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอยู่ในเรือนจำ แต่ก็ได้กำหนดให้แยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกเป็นแผนกหรือเป็นประเภทไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีให้มีการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้ร่วมกับนักโทษเด็ดขาด และในส่วนประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นก็ได้กำหนดว่า ในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นให้ควบคุมไว้ในสถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่เรือนจำ โดยได้จัดให้มีทัณฑสถานสำหรับกักขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะแยกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาด ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ได้มีสถานที่สำหรับควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ และได้แยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดอย่างชัดเจนตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นมีความเคร่งครัดและสามารถบังคับใช้ได้จริง โดยผลของการที่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ทำให้ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ และทำให้สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องสถานที่คุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสถานที่คุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้ แต่ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเคร่งครัดโดยให้เป็นดุลพินิจของศาล และไม่สามารถแยกการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีดังนี้

1. การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) และเป็นประธานแห่งคดี (procedural subject) กล่าวคือ ตามหลักประชาธิปไตย เสรีนิยม และหลักสิทธิมนุษยชนนั้นถือว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็น

ประธานในคดีซึ่งต้องได้รับความรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ แต่การนำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมหรือคุมขังไว้ในเรือนจำร่วมกับนักโทษเด็ดขาดนั้น ย่อมทำให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมีสภาพความเป็นอยู่ไม่ต่างไปจากนักโทษเด็ดขาด และตามปกติบุคคลทั่วไปย่อมเข้าใจว่าทุกคนที่อยู่ในเรือนจำเป็นผู้กระทำความผิด เป็นคนชั่ว และย่อมถูกตั้งรังเกียจจากสังคม

2. การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งอาจเป็นผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายของบ้านเมืองต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยผลของกฎหมาย โดยต้องกลายเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมผู้มีอำนาจในการควบคุมหรือคุมขัง เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แยกตัวบุคคลนั้นออกไปจากสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในฐานะที่เป็นปัจเจกชนก็ยังคงมีสิทธิบางส่วนที่เหลื่ออยู่จากการถูกลงโทษ ซึ่งจะมีสิทธิมากหรือน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แต่ละประเทศนำมาใช้ ดังนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจึงเป็นเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นก็ยังคงมีสิทธิบางประการเหลืออยู่ รัฐจึงมีหน้าที่ในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและการรับรองสิทธิประเภทต่าง ๆ ของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีให้ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

3. การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) กล่าวคือ การพิจารณาว่าจะนำหลักเกณฑ์ใดมาเป็นเครื่องชี้วัดว่าการกระทำใดละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการใช้มาตรการการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่เห็นว่าเป็นภัยต่อสังคมและน่าจะหลบหนีหรือก่อให้เกิดความไม่สงบนั้น อย่างไรก็ตามการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจะเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องนำองค์ประกอบหลายประการรวมถึงองค์ประกอบแห่งการกระทำความผิด มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด การกระทำความผิดโดยความชั่วของผู้กระทำ และการปฏิบัติตามหลักแห่งความเสมอภาคที่หากกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีแล้ว ก็ต้องกระทบกระเทือนอย่างน้อยที่สุด แต่ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองประโยชน์สุขของสังคมโดยส่วนรวมด้วย และเนื่องจากในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับการ

ลงโทษได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มุ่งเน้นในการแก้แค้นทดแทนแก่ผู้เสียหายและการลงโทษมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง มาเป็นการปรับปรุงแก้ไข และให้โอกาสในการกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ภายหลังพ้นโทษ โดยตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และด้วยความเชื่อที่ว่า บุคคลที่พลาดผิดไปแล้ว ย่อมแก้ไขปรับปรุงตนใหม่ได้ ดังนั้น ในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จะต้องมิใช่การเอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นตามกฎหมายเท่านั้น

4. การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวคือ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องต่างๆ เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศ อายุ หรือสถานะของบุคคล เป็นต้น ผู้ต้องขังหรือบุคคลซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในเรื่องดังกล่าวไว้ เพื่อให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นด้วยความเป็นธรรม โดยได้บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนั้น จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้” และจากบทบัญญัติดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า การที่นำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมหรือคุมขังไว้ร่วมกับนักโทษเด็ดขาดย่อมเป็นการขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เพราะเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว

5. การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ย่อมเป็นการทำให้บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในเรื่องสถานที่คุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีตามมาตรา 89/1 ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ เหตุผลเบื้องต้นในการตราบทบัญญัตินี้ เนื่องจากในปัจจุบันเรือนจำมีสภาพที่แออัดไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนของผู้ต้องขัง และไม่เหมาะสมกับสภาพของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะสภาพชีวิตของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ประกอบกับเทคโนโลยีในการควบคุมตัวบุคคลมีความก้าวหน้าเป็นอันมาก ดังนั้น เพื่อให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม จึงมีการกำหนดวิธีการหรือสถานที่ในการควบคุมหรือคุมขังนอกเรือนจำให้เหมาะสมกับสภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี แต่การที่ไม่สามารถดำเนินการตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ โดยไม่สามารถจำแนกหรือแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้

อย่างแท้จริง ย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องความแออัดของเรือนจำหรือคนล้นคุกได้ และเป็นผลให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไม่มีประสิทธิภาพไปด้วย

การที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น นอกจากจะเป็นการขัดกับหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบันนั้นมุ่งเน้นที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและป้องกันการกระทำความผิดซ้ำมากกว่าการที่จะแก้แค้นทดแทน ซึ่งการที่นำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมหรือคุมขังไว้ปะปนกับนักโทษเด็ดขาดย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาดได้รู้จักกัน เข้ากลุ่มกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บ่มนิสัยอาชญากรถ่ายทอดต่อกัน สร้างพัฒนาการในการกระทำความผิด จนเสมือนเป็นมหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตทางอาชญากรรมมืออาชีพผู้สังคม ทำให้มีอาชญากรออกสู่สังคมน่าตกใจ และนอกจากนี้จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตราบไต่ที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งการที่นำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมหรือคุมขังไว้ร่วมกับนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำนั้น ย่อมเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นนักโทษเด็ดขาด และจากการศึกษาพบว่าการที่ไม่สามารถแยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาดได้นั้น ยังเป็นการก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และก่อให้เกิดผลกระทบต่อรัฐอย่างมากมาย

ผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้น แม้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถประกันตัวในระหว่างการพิจารณาคดีได้ แต่ในการประกันตัวนั้นก็ต้องมีหลักทรัพย์หรือหลักประกัน จึงจะได้รับอนุญาตให้ประกันตัว ซึ่งจากภาวะทางเศรษฐกิจประกอบกับเมื่อศึกษาถึงสาเหตุในการกระทำความผิดแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดส่วนใหญ่ไม่มีสาเหตุมาจากความยากจนดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะประกันตัวเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี และเนื่องจากในประเทศไทยไม่มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมหรือคุมขังไว้ในเรือนจำ และเนื่องจากเรือนจำในประเทศไทยมีจำนวนและสภาพพื้นที่ที่จำกัด ตลอดจนงบประมาณด้านการราชทัณฑ์ของประเทศไทยมีน้อยแต่การกระทำความผิดอาญาหรือการก่ออาชญากรรมกลับสวนทางโดยมีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงทำให้ไม่มีเจ้าหน้าที่ในการราชทัณฑ์เพียงพอในการดูแล และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีทำให้ต้องควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีปะปนกับ

นักโทษเด็ดขาด และเพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระในการทำงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจึงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของเรือนจำเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาด เช่น เกี่ยวกับการกิจในการดำรงชีวิตประจำวัน การได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก แต่ในทางกลับกันในเรื่องการได้สิทธิประโยชน์ต่างๆ การที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำร่วมกับนักโทษเด็ดขาด แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังมีความไม่แน่นอนในกำหนดเวลาที่จะอยู่ในเรือนจำ ดังนั้น เกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่นักโทษเด็ดขาดจะได้รับนั้น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจึงยังไม่มีสิทธิที่จะได้รับ ได้แก่ การให้การศึกษาหรือฝึกวิชาชีพ การได้รับการเลื่อนชั้นนักโทษ

นอกจากนี้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำนั้น หากท้ายที่สุดแล้วมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายให้ค่าทดแทนก็ไม่คุ้มค่ากับสิทธิเสรีภาพที่ต้องเสียไป เพราะการที่บุคคลใดต้องถูกควบคุมหรือคุมขังอยู่ในเรือนจำนั้นย่อมได้รับความทุกข์ทรมาน บางรายอาจได้รับความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ และในช่วงระยะเวลาที่ถูกควบคุมหรือขังอยู่ในเรือนจำนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งหากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นหัวหน้าครอบครัวแล้ว ก็จะทำให้ครอบครัวนั้นขาดผู้ดูแลเลี้ยงดูครอบครัว และในด้านการยอมรับจากสังคมนั้นก็ถือว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก เพราะเมื่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ สังคมส่วนใหญ่ก็จะเข้าใจว่าบุคคลนั้นเป็นคนชั่ว คนเลว เคยกระทำความผิด หรือถูกเรียกว่าเป็นคนชั่วคนนั่นเอง จึงทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกับสังคมภายนอกเรือนจำภายหลังได้รับการปล่อยตัว ซึ่งท้ายที่สุดก็จะกลับไปสู่วงโคจรในการกระทำความผิดซ้ำ

ในส่วนผลกระทบต่อรัฐนั้น เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ถูกควบคุมหรือคุมขังอยู่ในเรือนจำนั้นเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณอย่างมากมาย เพราะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ควรจะได้รับในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอาหาร น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลโดยการจัดหาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีแต่อย่างใดก็ตาม ในปัจจุบันยังพบปัญหาที่สำคัญ คือ จำนวนบุคลากรในการราชทัณฑ์ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง ทำให้ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานที่คุมขังของผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดี โดย

ศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของกฎหมายและวิธีปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นแสดงให้เห็นว่า ทั้งในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต่างก็ได้มีบทบัญญัติให้แยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาด แต่ในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นจะมีการกำหนดในเรื่องสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ ในส่วนประเทศไทยนั้นแม้จะได้มีการบัญญัติให้ศาลมีคำสั่งขังผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำก็ได้ โดยสถานที่อื่นนั้นต้องไม่ใช่สถานี่ตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวก็เป็นเพียงบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้ ซึ่งไม่ได้มีความเคร่งครัดเหมือนบทบัญญัติกฎหมายและวิธีดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นผลให้ประเทศไทยไม่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้อย่างแท้จริง อีกทั้งไม่สามารถแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยดังต่อไปนี้

1. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 ให้ชัดเจนเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติในเรื่องสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีดังนี้

หากเป็นกรณีที่เป็นการสงสัยว่ากระทำความผิดร้ายแรงและมีอัตราโทษสูง และมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวในเรือนจำที่จะต้องกำหนดให้แยกแดนในการขังไว้อย่างชัดเจน ไม่ให้อยู่รวมกันกับนักโทษเด็ดขาด

หากเป็นกรณีที่เป็นการสงสัยว่ากระทำความผิดไม่ร้ายแรงและมีอัตราโทษต่ำ ก็กำหนดให้ใช้มาตรการอื่นๆ แทน เช่น การให้กักตัวในสถานที่เอกชนหรือสถานที่ราชการอื่นๆ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามเวลาที่ศาลกำหนด โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เช่น ถ้าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นมีความรู้ความสามารถในทางวิชาการ ก็ให้ไปสอนหนังสือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสในสถานสงเคราะห์ต่างๆ หรือกำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีต้องถูกจำกัดเสรีภาพอยู่ภายในบ้านในช่วงเวลาที่กำหนด เช่น อาจกำหนดเป็นตลอด 24 ชั่วโมง หรือเฉพาะเวลากลางคืน โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสามารถออกไปประกอบอาชีพหรือทำงานหรือไปเรียนหนังสือหรือทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างการพิจารณาคดีได้ แต่อาจจะต้อง

เพิ่มมาตรการเกี่ยวกับการรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวขึ้น โดยจะกำหนดเป็น
 ทุกๆ หนึ่งสัปดาห์หรือทุกๆ สองสัปดาห์ต้องรายงานตัว เป็นต้น ทั้งนี้การใช้มาตรการดังกล่าวควร
 จำกัดเฉพาะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในคดีไม่ร้ายแรงและมีอัตราโทษต่ำ

ซึ่งทั้งสองกรณีนี้จะต้องกำหนดความผิดที่จะต้องถูกบังคับในระหว่างการพิจารณาคดี
 ไว้อย่างชัดเจนว่าคดีประเภทใด อัตราโทษเท่าใดที่เป็นคดีความผิดร้ายแรง และคดีประเภทใด อัตรา
 โทษเท่าใดที่เป็นคดีความผิดไม่ร้ายแรง

2. ควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในเรื่องหลักประกันในการประกันตัวใหม่ เพราะระบบ
 การประกันตัวของประเทศไทยยังไม่ได้มาตรฐาน ดังจะเห็นได้จาก โทษบางอย่างเล็กน้อยแต่ต้อง
 วางหลักประกันสูงเท่าคดีฆ่าคนตาย โดยการกำหนดวงเงินประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ควร
 คำนึงถึงรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงในคดีประกอบกับฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลย สภาพเศรษฐกิจ
 และคำนึงถึงโอกาสที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีเป็นกรณีๆ ไป ไม่ควรกำหนดวงเงินประกันใน
 อัตราที่ตายตัวตามอัตราโทษที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกล่าวหา เพราะการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย
 ได้รับการประกันตัวในระหว่างการพิจารณาคดีนั้น ย่อมเป็นการให้โอกาสผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา
 คดีได้ทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัวต่อไปในช่วงระยะเวลาที่ถูกดำเนินคดี และยังเป็นภาระ
 ของรัฐที่จะต้องเลี้ยงดูหรือควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และลดปัญหาในเรื่องคนล้นคุกได้
 เป็นอย่างดี อีกทั้งจะไม่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาดได้
 รู้จักกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บ่มนิสัยอาชญากรถ่ายทอดต่อกัน สร้างพัฒนาการ
 ในการกระทำความผิดจนเสมือนเป็นมหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตทางอาชญากรรมมืออาชีพผู้สังคม

3. หากว่าความผิดที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นเป็นความผิดร้ายแรงและผู้ต้องขัง
 ระหว่างพิจารณาคดีไม่ควรได้รับการประกันตัวและต้องถูกควบคุมหรือขังไว้ในเรือนจำ นอกจากนี้
 ต้องแยกแดนออกจากนักโทษเด็ดขาดอย่างชัดเจนตามข้อเสนอแนะที่ 1 แล้ว ยังต้องกำหนดสิทธิ
 ต่างๆ ที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีควรจะได้รับไว้ให้แตกต่างเป็นพิเศษจากนักโทษเด็ดขาดอย่าง
 ชัดเจนด้วย เพราะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือน
 ผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าว ได้แก่

3.1 สิทธิในการใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี
 จะเห็นได้ว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันคือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มี
 จำนวนน้อย ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการดูแลเท่าที่ควร ทำให้ผู้ต้องขังต้องอยู่กันอย่างแออัดยัด
 เยียด ประกอบกับงบประมาณที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถเลี้ยงดูผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้ดี
 เพียงพอกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีควรจะได้รับ เช่น

ในเรื่องอาหารน้ำดื่มที่ทางราชทัณฑ์มีให้นั้นอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการให้กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีฝากชื่อจากข้างนอกเรือนจำได้ด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง

ในเรื่องเครื่องหลับนอนที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง ให้กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจัดหาเองด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองโดยให้ญาติเป็นผู้เตรียมมาให้หรือฝากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ชื่อมาจากข้างนอกได้

ในเรื่องเครื่องนุ่งห่มร่างกาย ควรแยกเป็นสื่ออย่างชัดเจนเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้เข้าใจว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นยังไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงหรือนักโทษเด็ดขาด

ในเรื่องเวลาการพักผ่อนในระหว่างวัน ให้กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมีเวลาในการพักผ่อนระหว่างวันมากกว่านักโทษเด็ดขาด

3.2 สิทธิในเรื่องการศึกษาของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสามารถพักการศึกษาในสถาบันการศึกษาในช่วงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ และหากมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้กระทำความผิดก็ให้สามารถกลับเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาดังกล่าวได้ โดยให้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้ทุกสถาบันการศึกษาทั่วประเทศไทยถือเป็นแนวปฏิบัติ และกำหนดไว้ในระเบียบ ข้อบังคับของสถาบันการศึกษาต่างๆ

3.3 สิทธิในเรื่องการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสามารถรับรู้ข่าวสารจากภายนอก สื่อต่างๆ มากกว่านักโทษเด็ดขาด และควรให้เวลาในการติดต่อสื่อสารไม่ว่าโดยทางโทรศัพท์ หรือการเข้าเยี่ยมจากครอบครัว ญาติพี่น้องให้มากกว่านักโทษเด็ดขาด และในการเยี่ยมของบุคคลในครอบครัว คือ บิดามารดา คู่สมรส และบุตรนั้น ควรเปิดโอกาสให้มีการได้อยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิดได้โดยปราศจากการควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมีกำลังใจดีขึ้น และเป็นการรักษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น